

بررسی حقوقی جرم‌شناسی هرزه‌نگاری جنسی کودکان

*دکتر محمد علی حاجی ده آبادی * پونه هوشمند *** سپیده سفیدی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۱۶

چکیده

هرزه‌نگاری یا پورنوگرافی عبارت است از تولید و ارائه هرگونه تصویر، صوت، متن و یا هر شیء دیگر که محتوی صحنه‌ها و مطالب آشکار جنسی باشد. تقریباً بیشتر تمدن‌های کهن بشری از جمله ایران با هرزه‌نگاری آشنا بوده و در این ارتباط آثار هرزه‌نگارانه گوناگونی در دست است. با پیشرفت جوامع انسانی و توسعه صنایع و فناوری‌های ارتباطی، پدیده هرزه‌نگاری از حالت سنتی و محدود خارج شده و به صورت پدیده‌ای جهان شمول و گسترده به یک صنعت جهانی تبدیل شده است. انحطاط اخلاقی و جنسی جوامع از یک سو و زمینه ساز بودن هرزه‌نگاری در وقوع بسیاری از جرایم از سوی دیگر، به ویژه در چند سال اخیر، دانشمندان و دولتمردان گوناگون را بر آن داشته تا در جهت مقابله و پیشگیری از این پدیده زیانبار کوشش کنند. در این راستا واکنش‌های گوناگونی در قبال هرزه‌نگاری صورت گرفته که در مجموع می‌توان آن‌ها را به سه رویکرد جرم‌نگاری، جرم‌زدایی و قانونمندسازی تقسیم‌بندی کرد. بررسی و سنجش آمار و ارقام وضعیت هرزه‌نگاری در جهان و همچنین ارزیابی دلایل طرفداران هر یک از رویکردهای مذکور موید آن است که بهترین واکنش در قبال هرزه‌نگاری، شناخت عوامل موثر در گرایش افراد به آثار هرزه‌نگارانه، فرهنگ سازی و اطلاع رسانی از آثار سوء آن بر فرد و جامعه و در نهایت جرم‌نگاری کامل هرزه‌نگاری است.

واژگان کلیدی: هرزه‌نگاری، مبتذل، مستهجن، افساد فی الارض، منافی عفت، صورقیحه

*دانشیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه قم

**کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه قم

***کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

مقدمه

یکی از مهمترین جرایم جنسی علیه کودکان توصیف و ترسیم و به نمایش گذاشتن هرزه‌نگارانه آن‌هاست که یکی از گونه‌های زشت سوءاستفاده‌ی جنسی از کودکان به شمار می‌رود. مطالعات جدید جرم‌شناسی در نیمه‌ی دوم قرن بیستم نشان داد که برای کسب معرفت از پدیده‌ی بزهکاری صرفاً نبایستی که به شخص بزهکار توجه نمود بلکه باید قربانی جرم و شرایط وی را نیز مورد مطالعه قرارداد. کودکان به عنوان بخش مهمی از قربانیان جرایم جنسی اکثراً توسط هرزه‌نگاران از طریق فریب مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند و به دلیل مرعوب شدن از ناحیه‌ی هرزه‌نگاران و نبود فهم ذهنی کافی و فقدان قدرت جسمانی، در مقابل ارتکاب جرم علیه خود مقاومت کمتری نشان می‌دهند و پس از ارتکاب جرم نیز ادعای این کودکان به سختی پذیرفته می‌شود. از این رو کودکان از افشای بزه‌دیدگی جنسی خود ابا دارند. همچنین گسترش روزافزون جوامع، زندگی نوین اجتماعی، پیچیدگی فناوری و به دنبال آن تغییرات مستمر در شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، ظهور هرزه‌نگاری علیه کودکان را به شیوه‌های مختلف و در سطح وسیعی افزایش می‌دهد که بازتاب آن به طور وسیعی در بطن خانواده‌ها و جامعه نیز تأثیر گذاشته و آن‌ها را متحول می‌سازد. این مشکل باعث شده که در عرصه‌ی ملی و بین‌المللی در جهت حمایت از کودکان رویکرد جرم‌نگاری و پیشگیری از وقوع هرزه‌نگاری علیه کودکان اتخاذ شود.

۱-۱ تعاریف هرزه‌نگاری

۱- انسان به عنوان اشرف مخلوقات، یکی از پیچیده‌ترین مخلوقات خداوند است؛ خالق هستی، مجموعه‌ای از احساسات، انگیزه‌ها و غرایز متنوع و گاه متضاد را در آن

گرد هم آورده است. یکی از پیچیده‌ترین و اسرارآمیزترین این غرایز، غریزه‌ی جنسی است که بسیاری از ابعاد رفتاری انسان اعم از خوب و بد، بدان وابسته است.^۱ هرزه‌نگاری به معنی ارائه‌ی صحنه‌های آشکار جنسی در یک اثر ادبی یا هنری، پدیده‌ای است که به لحاظ پیامدهای مخرب بی‌شمار بر عفت و اخلاق عمومی و فردی و نیز کانون خانواده، در قوانین بسیاری از کشورها جرم‌انگاری شده است. در حقوق کیفری ایران نیز برخی رفتارهای مرتبط با هرزه‌نگاری، در صورت جمع سایر شرایط مربوط به مرتکب، بزه‌دیده، دریافت‌کننده‌ی آثار، موضوع جرم، وسیله‌ی ارتکاب و نیز در فرض وجود عنصر روانی لازم، جرم‌انگاری شده است؛ مشروط بر اینکه اعمال مذکور برای مقاصد علمی یا هر مصلحت عقلایی دیگری انجام نشده باشند. عمده مجازات‌هایی که برای این جرایم در نظر گرفته شده، عبارت‌اند از شلاق، حبس، جزای نقدی و محرومیت از حقوق اجتماعی؛ اما در برخی موارد قانونگذار به قضات این اختیار را داده است که عمل مرتکب را از مصادیق افساد فی الارض تلقی کرده و حکم به اعدام صادر نمایند.

۲-۱-۱ معنی هرزه‌نگاری

کلمه هرزه‌نگاری معادل فارسی واژه پورنوگرافیاست. پورنوگرافی^۲ از ترکیب دو واژه‌ی یونانی تشکیل شده است؛ “porne” به معنای فاحشه و فاحشه‌بازی کردن^۳ به معنای نوشتن و تحریر کردن است^۴ “graphein” و بنابراین معنای لغوی و ابتدایی پورنوگرافی عبارت است از فاحشه‌نگاری، تحریر و توصیف فعالیت روسپی‌ها و به تعبیر فرهنگستان زبان و ادب فارسی، هرزه‌نگاری. اصطلاح پورنوگرافی، اصطلاحی

1. Dressler, Joshua (Editor in Chief), Encyclopedia of Crime & Justice , USA, Macmillan, V . 3, 2002: p. 1027.

2. whore, harlot.

3. Dressler, Op.cit.: p. 1028.

4. to write

۱۰۴.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

حقوقی نیست؛^۱ بلکه متعلق به عالم هنر است که در طبقه‌بندی آثار هنری، برای تفکیک میان برخی^۲ تصاویر مکشوف و بی‌پرده‌ی جنسی از سایر تصاویر به کار می‌رود. خصیصه‌ی عاریه‌ای بودن اصطلاح هرزه‌نگاری، موجب بروز مشکلات بسیاری برای ارائه‌ی تعریفی دقیق و جامع از هرزه‌نگاری و تعیین حدود و ثغور و تفکیک آن از برخی اصطلاحات مشابه در عالم حقوق شده است.

مهمترین سند بین‌المللی در زمینه‌ی هرزه‌نگاری، "پروتکل اختیاری پیمان نامه‌ی حقوق کودک درباره‌ی خرید و فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان" است که از تاریخ هجدهم ژانویه‌ی ۲۰۰۲ الزام‌الاجرا شده است.^۳ این پروتکل، به عنوان مکمل مهم‌ترین سند بین‌المللی راجع به حقوق کودکان یعنی پیمان نامه‌ی حقوق کودک به تصویب رسیده است؛ در بند "ج" ماده‌ی ۲ پروتکل مذکور، هرزه‌نگاری کودکان اینگونه تعریف شده است: «هرزه‌نگاری کودکان به معنی هرگونه نمایشی می‌باشد که در آن کودکان به صورت واقعی و یا مجازی مشغول فعالیت‌های بارز جنسی باشند و یا آلت تناسلی کودکان برای مقاصد جنسی به نمایش گذاشته شود. در ادبیات تقنینی ایران و از جمله قوانینی که در این نوشتار بدان‌ها پرداخته می‌شود، اصطلاح "هرزه‌نگاری" به کار نرفته است، اما در چند متن قانونی مورد حکم قرار گرفته و با عباراتی چون "منافی عفت عمومی"، "جریحه‌دار کردن عفت و اخلاق عمومی"، "مبتذل" یا "مستهجن" به این مفهوم اشاره شده است. در میان این اصطلاحات نیز قانونگذار بر تفکیک میان دو واژه‌ی "مبتذل" و "مستهجن"، تأکیدی ویژه داشته است؛ آنگونه که از میان تمامی این عبارات، صرفاً همین دو اصطلاح دارای تعریف قانونی هستند که در ادامه به مقایسه‌ی آن‌ها می‌پردازیم.

1. Ibid.

2. Lovell, Jarret S, "Obscenity And Pornography." Encyclopedia of Crime and Punishment , SAGE Publications, 2002: p. 87.

۳. صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) در ایران، پیمان‌نامه حقوق کودک (به انضمام دو

پروتکل اختیاری)، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۶: ص. ۴.

۲-۱-۲ هرزه‌نگاری از دوران باستان تا فضای مجازی

درباره‌ی تعریف هرزه‌نگاری، اجماعی جهانی وجود ندارد و در بستریهای مختلف ممکن است محتواهای مشابه هرزه‌نگارانه یا غیر هرزه‌نگارانه تصور شوند. با وجود این می‌توان تعریفی نسبی برای هرزه‌نگاری ارائه داد و آن را اینگونه مشخص کرد: هرگونه محتوای صوتی، متنی یا بصری که رفتار یا حرکت جنسی را نمایش دهد یا اندام‌های تناسلی انسان را به نمایش بگذارد. لغت‌نامه‌ی آکسفورد هرزه‌نگاری را کتاب‌ها، نشریات و فیلم‌ها و... می‌داند که بدون داشتن ارزش هنری، صرفاً به شرح یا نمایش اعمال جنسی یا افراد برهنه به گونه‌ای می‌پردازند که موجب تحریک جنسی شوند.

واژه‌ی پورنوگرافی^۱ که در فارسی به هرزه‌نگاری ترجمه شده، از کلمه‌ای یونانی **Pornographos** گرفته شده و معنای اولیه‌ی آن نوشتن درباره‌ی روسپی‌هاست. قدمت این واژه نشان از سابقه‌ی طولانی این مسئله‌ی اجتماعی دارد که از قرن‌ها پیش به اشکال مختلف وجود داشته است. اگر در دوران باستان محتوای هرزه‌نگارانه در قالب متون، نقاشی‌ها و مجسمه‌ها دیده می‌شد و در دسترس افراد خاصی قرار داشت، در دوران مدرن با گسترش شکل‌های مختلف رسانه‌ای صورت‌های عرضه‌ی هرزه‌نگاری نیز گسترش پیدا کرده است. کتاب، مجله، کارت پستال، عکس، فیلم، انیمیشن، صدا، ویدئو، بازی رایانه‌ای و غیره، از جمله رسانه‌هایی هستند که در قرن گذشته عرصه‌ای برای گسترش پورنوگرافی بوده‌اند.

۲-۱-۳ ارکان جرم هرزه‌نگاری

احکام قانونی هرزه‌نگاری، متعدد و پراکنده‌اند. در این نوشتار تلاش شده است با نگاهی جامع به مجموعه‌ی این قوانین و مقررات، هرزه‌نگاری به مثابه‌ی یک عنوان مجرمانه‌ی خاص لحاظ شود و سپس با تطبیق مواد قانونی موجود، احکام مشابه تحت

1. Pornography

۱۰۶.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

عناوین واحد جمع گردد و در قالب دسته بندی‌های جدید، عناصر تشکیل دهنده ی این عنوان مجرمانه استخراج شود.

۲-۱-۳-۱ عنصر قانونی

در مقام تبیین متون قانونی مرتبط با هرزه نگاری، تحلیل مواد دو سند بین‌المللی ضروری است؛ نخست، ماده‌ی ۳۴ کنوانسیون حقوق کودک و دیگری شق «ج» از بند ۱ ماده‌ی ۳ پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک؛ که کشورهای عضو را به جرم‌انگاری هرزه‌نگاری کودک و سایر رفتارهای مرتبط با آن الزام نموده است. کشور ایران به هر دو سند بین‌المللی پیوسته است؛ بر این اساس حکم موضوع این مواد، تکلیفی قانونی برای قانونگذار ایران محسوب می‌شود. مواد قانونی مربوط به تعیین عنوان مجرمانه و مجازات‌های مرتبط با هرزه‌نگاری در نظام حقوقی کنونی ایران به شرح زیر است:

الف) ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ / ۳ / ۲ و مواد ۷۴۲ و ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۸۸ / ۳ / ۵

ب) مواد ۳، ۵، ۸ و ۱۰ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۸۶ / ۱۰ / ۱۶

ج) ماده‌ی ۲۸ قانون مطبوعات، مصوب ۱۳۶۴ / ۱۲ / ۲۲

د) مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی.

هر یک از قوانین و مقررات مذکور در خصوص ارکان و عناصر اختصاصی جرم هرزه‌نگاری، متضمن احکامی هستند که در تحلیل عنصر مادی و روانی به آن‌ها می‌پردازیم.

۲-۱-۳-۲ عنصر مادی

در ابتدا، هریک از اجزای ضروری برای تحقق عنصر مادی جرم هرزه‌نگاری به تفکیک بررسی می‌شود.

۲-۱-۳-۱ رفتار مجرمانه

مقصود از رفتار، عمل فیزیکی است که باید از یک فرد سر بزند تا بتوان وی را مرتکب جرم دانست. نگاهی به مصادیق رفتار «در عنصر مادی جرم هرزه‌نگاری» جرایم مرتبط با آن، بیانگر آن است که اصول عنصر مادی این جرم به صورت «فعل» بوده و تحقق آن از طریق ترک فعل امکانپذیر نیست. با این وجود تنها در یک مورد خاص، ترک فعل به عنوان عنصر مادی جرم مرتبط با هرزه‌نگاری در نظر گرفته شده است. قانونگذار در ماده‌ی ۷۴۹ قانون مجازات اسلامی، ارائه دهندگان خدمات دسترسی اینترنتی را مکلف نموده است که محتواهای مجرمانه‌ی رایانه‌ای از جمله محتواهای هرزه‌نگارانه‌ی موضوع مواد ۷۴۲ و ۷۴۳ این قانون را با توجه به فهرست‌های ابالغی از سوی کارگروه ویژه‌ی موضوع این قانون، فیلتر کنند. در صورت فیلتر نکردن برای این مؤسسات، مجازات‌های انحلال و جزای نقدی پیش‌بینی شده است. مصادیق هرزه‌نگاری در دو گروه کلی قابل طبقه‌بندی است.

۲-۱-۳-۳ تولید آثار هرزه نگارانه

قانونگذار ایران با عباراتی از قبیل «ساختن»، «تولید» و «تولید کردن»، این عمل را به عنوان یکی از مصادیق جرم هرزه‌نگاری معرفی کرده است. تمامی افرادی که در فرآیند تولید یا ساختن یک اثر هرزه‌نگارانه فعالیت می‌نمایند، اقدام‌شان مشمول عنوان تولید بوده و قابل تعقیب‌اند. بنابراین، نقاش، تصویربردار، نویسنده، فردی که به صورت برهنه

۱۰۸.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

یا در حال آمیزش جنسی در مقابل دوربین قرار می‌گیرد و دیگر افراد دخیل در این فرآیند، مشمول این عنوان می‌باشند.

برای محکوم کردن فرد به تولید اینگونه آثار، نیازی نیست که وی، اثر ناموجودی را به وجود آورده باشد؛ بلکه دستکاری و تغییر در یک اثر موجود، به نحوی که به اثری هرزه‌نگارانه تبدیل شود، نیز مشمول عنوان «تولید است». در تبصره‌ی ماده‌ی ۷۴۴ قانون مجازات اسلامی، عمل کسی که به وسیله‌ی سامانه‌ی رایانه‌ای یا مخابراتی، صدا، تصویر یا فیلم دیگری را به نحوی تغییر دهد یا تحریف نماید که به صورت مستهجن درآید، جرم‌انگاری شده است.

۲-۱-۳-۳ مداخله در آثار هرزه‌نگارانه

مقصود از مداخله در آثار هرزه‌نگارانه، آن گروه از مصادیق رفتار مجرمانه «در قوانین حاکم‌اند که هرزه‌نگاری به معنای خاص یعنی تولید و ساختن اثر محسوب نمی‌شوند؛ اما با توجه به اهمیت‌شان، قانونگذار، آن‌ها را در حکم هرزه‌نگاری قرار داده و هم ردیف با هرزه‌نگاری به مفهوم خاص، جرم‌انگاری نموده است. این اقدامات ممکن است مستقیم یا غیرمستقیم صورت پذیرند.

۲-۱-۳-۳-۱ مداخله‌ی مستقیم

مقصود از مداخله‌ی مستقیم آن قسم از موارد مداخله است که مرتکب، مستقیماً با آثار هرزه‌نگارانه ارتباط برقرار کرده و نسبت به آن، اعمالی را انجام می‌دهد. اینگونه موارد عبارتند از:

الف) پراکندن: از اعمالی که ممکن است فرد مستقیماً نسبت به یک اثر هرزه‌نگارانه انجام دهد، آن است که فرد، بدون آن که لزوماً در تولید اثر نقش داشته باشد، به پخش و پراکندن آن در جامعه مبادرت ورزد. قانونگذار ایران با عبارتی چون «منتشر کردن»، «

بررسی حقوق جرم‌شناسی هرزه‌نگاری جنسی کودکان.....۱۰۹

توزیع کردن «،» تکثیر «،» انتشار «و» اشاعه «اینگونه رفتارها را واجد وصف مجرمانه دانسته است.

آنچه از الفاظ توزیع، نشر و پراکندن به ذهن متبادر می‌شود، این است که برای تحقق چنین عناوینی مرتکب باید این اعمال را بر روی آن تعداد از آثار و محصولات هرزه‌نگارانه و نسبت به آن تعداد از مخاطبان و گیرندگان انجام دهد که عرفاً بر اقدام وی اطلاق توزیع یا نشر گردد. به عبارت دیگر و به عنوان مثال اگر یک فرد، تنها یک عکس هرزه‌نگارانه را از طریق بلوتوث به دیگری بدهد یا آن که صرفاً یک حلقه‌ی سی دی را در اختیار یکی از دوستانش قرار دهد، نمی‌توان عمل وی را با عناوین مذکور منطبق دانست. بنابراین، صرف منتقل کردن یک اثر هرزه‌نگارانه به دیگری به گونه‌ای که عرفاً نتوان عنوان توزیع یا انتشار را بر آن اطلاق نمود، جرم‌انگاری نشده است.

ب) نمایاندن: یکی دیگر از مصادیق رفتار در تحقق این جرایم آن است که فرد، آثار هرزه‌نگارانه را به دیگران نشان دهد؛ مانند اینکه فیلم هرزه‌نگارانه را به نمایش گذارد یا تصاویر هرزه‌نگارانه را به دیگران نشان داده یا بر در و دیوار شهر نصب نماید یا پشت ویتترین مغازه بگذارد.^۱ شرط مجرمانه بودن این عمل آن است که نمایاندن، جنبه‌ی عمومی بیابد. ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی با عبارت «به نمایش و معرض انظار عمومی گذارد» به صراحت بر لزوم وجود این شرط تأکید کرده است. مقصود از عموم در این مواد، معنا و مفهوم عرفی آن است. بنابراین، اگر فردی فیلم هرزه‌نگارانه‌ای را در منزل خود و برای اعضای خانواده یا دوستانش به نمایش بگذارد، عمل وی فاقد جنبه‌ی کیفری است؛ هر چند ممکن است تعداد بینندگان این فیلم، نسبتاً زیاد باشد؛ اما در فرضی که این اقدام با دعوت از تعداد بسیاری از افراد در منزل شخص انجام گیرد، به گونه‌ای که عرف این برنامه و نمایش را عمومی بدانند، عمل فرد مشمول عنوان مجرمانه‌ی مذکور قرار می‌گیرد.

۱. محمد صالح، ولیدی، حقوق جزای اختصاصی (جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی و حقوق و تکالیف خانوادگی)، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، ۱۳۸۳: ص. ۲۲۸.

ج) صادرات و واردات: یکی دیگر از موارد مداخله‌ی مستقیم در آثار هرزه‌نگارانه، صادر کردن آثار هرزه‌نگارانه به خارج از کشور و یا وارد کردن آن‌ها به کشور است. در اینگونه موارد، برای مجرم محسوب شدن فرد، نیازی نیست که شخصا اقدام به صادر یا وارد کردن این اشیاء نموده باشد؛ بلکه صرف فراهم آوردن موجبات صادرات و واردات جرم محسوب می‌شود؛ به تعبیر ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی، این که فرد به وسیله‌ی دیگری مبادرت به انجام این کار نموده باشد، جرم محسوب شده و فرد به همان مجازاتی محکوم می‌شود که مباشر صادرات یا واردات بدان محکوم می‌گردد.

د) معامله و تجارت: از دیگر مصادیق رفتار در جرایم مرتبط با هرزه‌نگاری، تجارت و یا هر نوع معامله‌ی دیگر نسبت به اشیاء هرزه‌نگارانه است. در حقوق ایران نه فقط تصدی به این معاملات، بلکه واسطه‌گری و دلالتی آن‌ها نیز در ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی جرم‌انگاری شده است. با توجه به مفاهیم مورد پذیرش در احقوق تجارت، به نظر می‌رسد مقصود از تجارت در این جرایم، فرضی است که فرد، معامله‌ی اشیاء هرزه‌نگارانه را شغل و حرفه‌ی خود قرار داده باشد؛ لفظ معامله در این جرایم، هر نوع معامله اعم از خرید و فروش، اجاره و دیگر مصادیق معاملات را در برمی‌گیرد. همچنین تجارت در اینگونه موارد اعم است از تجارت علنی و پنهانی و قاچاق اشیاء مذکور.^۱

ه) داشتن اشیاء هرزه‌نگارانه: قانونگذار تحت شرایطی، صرف داشتن اشیاء هرزه‌نگارانه را به صورت مستقل و با عباراتی مانند نگهداری «ه» نگه داشتن «و» ذخیره کردن «جرم‌انگاری نموده است. بنابراین، اگر کسی تصاویر یا سایر آثار هرزه‌نگارانه را بر روی دیسک سخت رایانه‌ی خود یا بر روی هر نوع حافظه‌ی رایانه‌ای دیگر از قبیل سی دی و حافظه‌های جانبی ذخیره نماید، یا این که مجالس و کتب هرزه‌نگارانه را جمع آوری کرده و در منزل خود نگهداری کند، عمل وی جرم محسوب و قابل

۱. رضا؛ شکری، سیروس، قادر، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی، تهران، نشر مهاجر، چاپ چهارم، ۱۳۸۴: ص. ۷۱۳.

بررسی حقوق جرم‌شناسی هرزه‌نگاری جنسی کودکان.....۱۱۱

مجازات خواهد بود؛ مجرمانه بودن نگهداری این اشیاء، مستلزم وجود عنصر روانی است؛ موضوعی که در محل مناسب خود به آن پرداخته می‌شود.

۲-۱-۳-۲ مداخله‌ی غیرمستقیم

مقصود آن دسته از موارد مداخله است که مرتکب، مستقیماً با آثار هرزه‌نگارانه ارتباط برقرار نمی‌کند، بلکه نسبت به آن‌ها به نحو غیرمستقیم اعمالی را انجام می‌دهد. این موارد عبارتند از:

الف) ترویج: در پراکندن «مرتکب با پخش مواد، اشیاء و مطالب، هرزه‌نگاری را به صورت مادی در جامعه گسترش می‌دهد؛ اما در ترویج، فرد هرزه‌نگاری را به صورت غیرمادی بسط و توسعه می‌دهد؛ بدین معنی که شیء یا تصویری را پخش نمی‌کند، بلکه با عمل خود، به ترویج فرهنگ هرزه‌نگاری در جامعه دامن می‌زند. مهمترین مصداق این عمل آن است که فردی، اشیاء و محصولات هرزه‌نگارانه را تبلیغ نماید ایران در بند ۴ ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی این موضوع را جرم‌انگاری نموده است که فرد برای تشویق به معامله‌ی اشیاء هرزه‌نگارانه یا برای ترویج این اشیاء به نحوی از انحاء اعلان کند که فلان شخص، فاعل یکی از این اعمال ۱. مواد ۱ و ۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ است. بنابراین، هرکس به هر طریقی فیلم‌ها یا دیگر محصولات هرزه‌نگارانه را تبلیغ نماید، اقدام وی جرم محسوب و مستوجب مجازات می‌باشد.

ب) زمینه‌سازی: هرکس به هر طریق ممکن، دستیابی یک فرد به محصولات هرزه‌نگارانه را زمینه‌سازی نماید، اقدام وی می‌تواند واجد عنوان مجرمانه باشد؛ مانند آن که کسی یک فرد فعال در زمینه‌ی هرزه‌نگاری یا محل به دست آوردن هرزه‌نگاری را به دیگری معرفی نماید) بند ۴ ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (همچنین قانونگذار ایران در ماده‌ی ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی تحریک، ترغیب، تهدید، تطمیع، فریب، تسهیل یا آموزش دیگری به منظور دستیابی به محتویات هرزه‌نگارانه را جرم‌انگاری نموده است.

۱۱۲.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

ج) سوء استفاده: قانونگذار ایران در ماده‌ی ۵ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶، وسیله‌ی تهدید قرار دادن آثار هزینه‌نگارانه را جرم‌انگاری نموده است. بدین ترتیب، هرکس با سوء استفاده از آثار هزینه‌نگارانه‌ی تهیه شده از دیگری، وی را تهدید کند تا از این طریق بتواند او را به برقراری رابطه‌ی جنسی، اخاذی، جلوگیری از احقاق حق یا هر مقصود دیگری سوق دهد، اقدام وی جرم محسوب و مستوجب مجازات است.

۲-۱-۴ مرتکب

تحقق جرایم موضوع بحث، مستلزم وجود وصف یا ویژگی خاصی در مرتکب نمی‌باشد؛ این امر از عبارت «هرکس مذکور در مواد قانونی مربوط مستفاد است. بنابراین، هر فردی اعم از زن یا مرد، داخلی یا خارجی، کارمند یا غیرکارمند می‌تواند مرتکب این جرایم شود. با این همه، وجود برخی اوصاف در مرتکبان این جرایم، به طور ویژه مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است. این اوصاف، شرط تحقق جرم نیستند، بلکه مبنایی هستند برای بار کردن احکام یا مجازات‌هایی متفاوت با مرتکبان عادی. یکی از این اوصاف عبارت است از مأمور دولت بودن مرتکب. آنگونه که ماده‌ی ۸ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶، مقرر داشته است که هرگاه مأموران مذکور در ماده، اقدام به انتشار اشیاء هزینه‌نگارانه‌ای نمایند که بنابر اقتضاء شغلی در اختیار وی قرار گرفته است، به مجازات‌هایی شدیدتر از مجازات مرتکبان عادی محکوم خواهند شد. تنها مصداق رفتاری که موجب می‌شود مجازات این مأموران تشدید گردد، انتشار آثار هزینه‌نگارانه است. بنابراین اگر مأمور دولتی که به اقتضاء شغلش یک اثر هزینه‌نگارانه در اختیارش قرار گرفته، آن را منتشر نکند، اما اقدامات دیگری چون نگهداری، نمایش، انتقال به دیگری و یا معامله را انجام دهد، مشمول این تشدید نخواهد بود. ماده‌ی ۷۵۴ قانون مجازات اسلامی نیز کارمند دولت بودن مرتکب، در فرضی که فرد به مناسبت

انجام وظیفه، مرتکب جرم رایانه‌ای) از جمله هرزه‌نگاری شده باشد، را در زمره‌ی علل مشدده‌ی مجازات قرار داده است. تشدید مجازات‌هایی که از آن‌ها یاد شد، صرفاً در دو قانون اخیر الذکر تصریح شده است؛ دیگر قوانین حاکم در این خصوص حکمی ندارند. از این رو و با توجه به لزوم تفسیر مضیق نصوص کیفری، این حکم مختص امور سمعی و بصری و رایانه‌ای بوده و قابل تسری به موارد دیگری چون هرزه‌نگاری نوشتاری از طریق غیر از رایانه نخواهد بود.

۲-۱-۵ بزه‌دیده

هرزه‌نگاری و جرایم مرتبط با آن در زمره‌ی جرایم بدون بزه‌دیده قرار می‌گیرد؛ آنگونه که نمی‌توان شخص خاصی را به عنوان بزه‌دیده‌ی جرم معرفی کرد؛ زیرا این جرایم، جرم علیه عفت و اخلاق عمومی جامعه و کرامت و شرافت انسانی محسوب می‌گردند؛ در حقیقت، قانونگذار برای حمایت از این ارزش‌ها اقدام به جرم‌انگاری آن‌ها نموده است. بزه‌دیده‌ی جرم، تمامیت اخلاقی جامعه است. بنابراین وجود یا عدم وجود ویژگی خاص در بزه‌دیده، در چارچوب ارکان تشکیل دهنده‌ی این جرایم لحاظ نمی‌گردد. با این همه قانونگذار در برخی موارد، بزه‌دیدگان خاصی را به صورت ویژه مورد توجه قرار داده است؛ از جمله در بند ب ماده‌ی ۵ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ در شرایط خاصی مؤنث بودن بزه‌دیده، تشدید مجازات را در پی داشته است. این شرایط عبارت است از تهیه‌ی فیلم یا عکس از محل‌هایی که اختصاصی بانوان بوده و آن‌ها فاقد پوشش مناسب می‌باشند مانند حمام‌ها و استخرها و یا تکثیر و توزیع آن.

۲-۱-۶ دریافت کننده

هرزه‌نگاری و جرایم مرتبط با آن بدین منظور انجام می‌شود که اثر هرزه‌نگارانه توسط فرد یا افرادی دیده یا دریافت شود. قانونگذار نیز ممکن است در مواردی به

۱۱۴.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

مخاطب هرزه‌نگاری توجه ویژه نشان داده و کمیت یا کیفیت آن را در حکم خود دخیل نماید. یکی از مواردی که وجود وصف خاص در مخاطب هرزه‌نگاری شرط تحقق جرم دانسته شده، فرضی است که بتوان عرفاً بر مخاطبان هرزه‌نگاری، وصف عمومی را اطلاق کرد؛ موضوعی که پیشتر به آن پرداخته شد. قانونگذار در یک مورد، کمیت مخاطبان هرزه‌نگاری را مالک تعیین مجازات قرار داده است؛ به نحوی که در تبصره‌ی ۲ ماده‌ی ۷۴۲ قانون مجازات اسلامی، کمتر از ده نفر بودن مخاطبان هرزه‌نگاری را موجب تخفیف مجازات مرتکب نسبت به حالتی دانسته است که تعداد مخاطبان بیش از ده نفر باشد.

۲-۱-۷ موضوع جرم

موضوع جرم، آن چیزی است که عمل مرتکب یا به عبارت دیگر، همان مصادیق رفتار مانند پراکندن، نمایاندن و یا داشتن، بر روی آن به وقوع می‌پیوندد. در جرایم مورد بحث، شکل و قالب موضوع جرم، در تحقق یا عدم تحقق جرم، بی تأثیر است. به همین دلیل است که قانونگذار در بند ۱ ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی، پس از ذکر برخی مصادیق موضوع جرم مانند طرح، نوشته و گراور با به کار بردن عبارت «یا به طور کلی هر چیز» تصریح کرده است که این مصادیق، تمثیلی بوده و مقنن، تحقق جرم را منحصر به این چند موضوع خاص نکرده است.

اما، فقط شکل و قالب موضوع جرم است که برای قانونگذار فاقد اهمیت است. در مواردی ممکن است مقنن وجود برخی اوصاف در موضوع جرم را برای تحقق جرم ضروری بداند یا اینکه آن‌ها را مالکی برای تعیین مجازات قرار دهد. موضوع این جرایم لزوماً باید هرزه‌نگارانه باشند؛ در غیر این صورت مجالی برای تحقق این جرایم باقی نمی‌ماند. قانونگذار با اشاره به آثار و محتویات «مستهجن» یا «مبتذل» این رکن را شرط تحقق جرم دانسته است.

یکی دیگر از اوصاف موضوع جرم که مورد توجه قانونگذار ایران قرار گرفته، کمیت اشیاء هرزه‌نگارانه‌ای است که عمل مجرمانه بر روی آن انجام می‌شود. قانونگذار در ماده‌ی ۳ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ یکی از مالک‌های تعیین مجازات را عمده یا غیرعمده بودن محصولات می‌داند که توزیع یا تکثیر شده‌اند؛ آنگونه که در صورت عمده بودن آن‌ها، مجازات شدیدتری برای مرتکب در نظر گرفته است. در تبصره‌ی ۲ بند الف این ماده نیز مالک تفکیک عمده از غیرعمده، ده عدد بودن تعداد اشیاء موضوع جرم دانسته شده است.

۲-۱-۸ وسیله‌ی ارتکاب

برای ارتکاب جرم هرزه‌نگاری و جرایم مرتبط با آن، استفاده از وسیله‌ی خاصی شرط نیست. با این وجود ممکن است استفاده از برخی وسایل برای ارتکاب جرم، در میزان مجازات و یا سایر مقررات حاکم بر جرم، مؤثر باشد یا این که قانون حاکم بر آن جرم را تغییر دهد. بدین ترتیب که ارتکاب از طریق سامانه‌های رایانه‌ای، مخابراتی و یا حامل‌های داده، عمل را مشمول مواد ۷۴۲ و ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی و سایر مقرراتی می‌گرداند که به موجب قانون جرایم رایانه‌ای به این قانون افزوده شده‌اند. چنانچه عمل از طریق وسایل سمعی و بصری ارتکاب یافته باشد، رفتار مجرمانه مشمول قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۸۶ خواهد بود؛ البته به جز مواردی که بتوان آن‌ها را مشمول قانون جرایم رایانه‌ای قرار داد. همچنین در فرضی که رفتار مجرمانه از طریق مطبوعات ارتکاب یابد، اقدام فرد مشمول ماده‌ی ۲۸ قانون مطبوعات می‌شود؛ با این وجود در ماده‌ی مذکور صرفاً به لفظ تعزیر بسنده شده است؛ امری که مغایر اصل قانونی بودن مجازات‌ها است؛ با توجه به این که ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی به عنوان عنصر قانونی عام جرم هرزه‌نگاری، مصادیق تعزیر برای هرزه‌نگاری را مشخص

۱۱۶.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

کرده است و این ماده مؤخر بر قانون مطبوعات است، باید به این نظر قائل شد که هرزه‌نگاری‌های ارتكابی از طریق مطبوعات نیز مشمول ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی می‌باشند؛ بر این اساس صرفاً برای تعیین شخص مسئول مدیر م مسئول، نویسنده و یا... و دیگر مسائل شکلی مانند تعیین دادگاه صالح می‌توان به قانون مطبوعات استناد کرد و نه برای تعیین مجازات.^۱

۲-۱-۹ نتیجه مجرمانه

قانونگذار در ماده‌ی ۴ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶، حالت خاصی را مدنظر قرار داده است؛ به نحوی که فردی با آثار هرزه‌نگارانه‌ی تهیه شده از دیگری وی را تهدید کند و این تهدید، منتج به نتیجه شود. به موجب این حکم قانونی، چنانچه نتیجه‌ی حاصله، زنا باشد، مرتکب به مجازات زنا‌ی به عنف محکوم می‌گردد. به بیان دیگر قانونگذار در این ماده، تهدید را نوعی اکراه روانی در نظر گرفته و حکم اکراه مادی یعنی زنا‌ی به عنف را بر آن مترتب نموده است.

۲-۱-۱۰ عنصر روانی

در حقوق جزا اصل بر عمدی بودن جرایم است.^۲ بدین معنی که برای تحقق جرم و قابل مجازات بودن مرتکب، افزون بر این که مرتکب عمل را با اراده‌ی آزاد انجام داده است، باید در ارتكاب این رفتار دارای قصد مجرمانه نیز باشد. با این همه، ممکن است قانونگذار در برخی موارد وجود قصد مجرمانه را برای تحقق جرم ضروری نداند و به صرف وجود خطای جزایی بسنده نماید. این موارد که خالف اصل مذکور هستند، با

۱. ولیدی، پیشین: ص. ۲۳۲.

۲. حسین، میرمحمدصادقی، جرایم علیه اشخاص، تهران، نشر میزان، چاپ دوم، ۱۳۸۷: ص. ۴۲۸.

بررسی حقوق جرم‌شناسی هرزه‌نگاری جنسی کودکان.....۱۱۷

عنوان جرایم غیرعمدی شناخته می‌شوند. ابتدا ساختار عنصر روانی در هرزه‌نگاری‌های عمدی و غیرعمدی بررسی شده و سپس در خصوص انگیزه در ارتکاب این جرایم، مطالبی آورده می‌شود.

۲-۱۱-۱ هرزه‌نگاری‌های عمدی

برای مطالعه ی عنصر روانی هرزه‌نگاری‌های عمدی، اجزاء عنصر روانی، در دو بخش سوءنیت عام و سوءنیت خاص بررسی می‌شود.

۲-۱۱-۱-۱ سوءنیت عام

ضرورت وجود سوءنیت عام برای تحقق جرایم هرزه‌نگاری، بدین معنی است که از یک سو مرتکب باید عمل را با اراده‌ی آزاد انجام داده باشد. بنابراین اگر مرتکب، دیوانه باشد و یا آن که برای مثال به نگهداری اشیاء هرزه نگارانه، مراجعه به سایت هرزه نگاری و یا به نمایش گذاردن تصویر هرزه نگارانه مجبور شده باشد و یا عمل را در حالت خواب و بیهوشی و مستی انجام داده باشد، با لحاظ سایر شرایط و احکام پذیرفته شده در حقوق کیفری عمومی، اقدام وی قابل مجازات نخواهد بود. از سوی دیگر مرتکب باید بداند که در حال انجام یک عمل مجرمانه است؛ لذا فرد باید بداند آنچه در حال تکثیر، توزیع و یا نگهداری آن است، متضمن مطالب هرزه‌نگارانه است؛ در غیر این صورت نمی‌توان او را از لحاظ کیفری مسئول دانست.

۲-۱۱-۱-۲ سوءنیت خاص

جرایم هرزه‌نگاری جرایمی مطلق هستند؛ اما قانونگذار در برخی موارد برای تحقق آنها افزون بر سوءنیت عام، وجود سوءنیت خاص را نیز ضروری دانسته است. مصادیق سوءنیت خاص عبارتند از:

۱۱۸.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

الف (قصد تجارت یا توزیع: قانونگذار ایران تحقق جرایم موضوع بندهای ۱ و ۲ ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی را مشروط بر این دانسته است که مرتکب، این اعمال را به منظور تجارت یا توزیع انجام داده باشد. بنابراین، اگر کسی اشیاء هرزه‌نگارانه را بدون قصد تجارت یا توزیع آن‌ها به عنوان مثال، برای استفاده‌ی شخصی و یا جمع‌آوری کلکسیون بسازد، نگه دارد، وارد یا صادر کند، مورد معامله و تجارت قرار دهد و یا به دیگری اجاره دهد، عمل وی را نمی‌توان قابل مجازات دانست؛ اما وجود قصد تجارت یا توزیع برای تحقق جرایم موضوع بند ۳ این ماده، یعنی انتشار یا به معرض انظار عمومی گذاردن هرزه‌نگاری ضروری نیست. قصد تجارت، در ماده‌ی ۷۴۲ قانون مجازات اسلامی نیز به عنوان سوءنیت خاص منظور شده است. به موجب این ماده، جرم بودن سه عمل تولید، ذخیره یا نگهداری محتویات هرزه‌نگارانه منوط به این است که مرتکب، این اعمال را به قصد تجارت) یا افساد (انجام داده باشد؛ اما جرم بودن انتشار، توزیع یا معامله‌ی این محتویات مستلزم وجود سوءنیت خاص نمی‌باشد. این در حالی است که در قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶، به ضرورت وجود قصد تجارت یا توزیع برای تحقق جرایم موضوع این قانون و حتی نگهداری اشیاء هرزه‌نگارانه اشاره‌ای نشده است.

۲-۱-۱۲ هرزه‌نگاری‌های غیر عمدی

در قوانین موضوع بحث صرفاً، در ماده‌ی ۸ قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۸۶ هرزه‌نگاری به صورت غیرعمدی جرم‌انگاری شده است. در این ماده آمده است که اگر آثار هرزه‌نگارانه‌ای که به مناسبت شغل در اختیار کارمندان و مأموران مذکور در ماده قرار گرفته است، نه در نتیجه‌ی سوءنیت آنان، بلکه در اثر سهل‌انگاری آن‌ها افشا گردد، این مأموران مجرم محسوب شده و به مجازات مندرج در این ماده محکوم خواهند شد.

۲-۱-۱۳ انگیزه

قانونگذار وجود یک قصد و انگیزه‌ی خاص را موجب معافیت مرتکب از مجازات عنوان کرده است. بدین ترتیب اگر کسی مرتکب اعمال مندرج در مواد ۶۴۰، ۷۴۲ یا ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی شود، اما اثبات کند که این کار را برای مقاصد علمی یا هر مصلحت دیگر انجام داده است، از تحمل مجازات معاف خواهد شد. در این مقرره، حدود و ثغور قصد علمی و به ویژه مصلحت عقلایی «مشخص نیست؛ این امکان وجود دارد که هر کسی برای کارهایی که انجام داده است، توجیهاتی ارائه نماید تا از مجازات رهایی یابد؛ مانند آن که داستان‌ها و خاطرات هرزه‌نگارانه را تولید و از طریق وبلاگ خود منتشر کند، سپس در دفاع از خود ادعا کند که این نوشته‌ها را بدین منظور تهیه و منتشر کرده است که جوانان از خواندن آن‌ها درس عبرت گیرند و به سراغ مسائل جنسی نروند و یا فیلم‌ها و تصاویری از برقراری رابطه‌ی جنسی زن و مرد منتشر کند و مدعی شود که هدفش آموزش جنسی به جوانانی است که به تازگی ازدواج نموده‌اند و شیوه‌ی صحیح برقراری رابطه‌ی جنسی با همسر خود را نمی‌دانند. پرسش این است که آیا دادگاه باید چنین دفاعیاتی را بپذیرد؟ مفهوم مصلحت عقلایی چیست؟ آیا هر کسی می‌تواند به منظور یک مصلحت عقلایی به انجام هرزه‌نگاری مبادرت ورزد؟ این معافیت قانونی شامل چه افراد و گروه‌هایی می‌تواند باشد و چه کسانی را در بر نمی‌گیرد؟ این پرسش‌ها و ده‌ها پرسش و ابهام دیگر که در این خصوص پیش می‌آید، می‌تواند از یک سوی مفری باشد برای مجرمان و از سوی دیگر مشکلاتی را برای محاکم به وجود آورد. قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۸۶ برای مرتکبان هرزه‌نگاری چنین معافیتی را پیش‌بینی نکرده است. در این زمینه از یک سو ممکن است استدلال شود که مرتکب اعمال موضوع قانون مذکور، از نظر قانونگذار مجرم محسوب می‌شود؛ معافیت وی مستلزم تصریح قانونگذار است؛ از آنجا که چنین تصریحی وجود ندارد، لذا این معافیت به جرایم موضوع این قانون تسری نمی‌یابد؛ چرا که معافیت از مجازات، امری

۱۲۰.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

خالف اصل است. از سوی دیگر می‌توان چنین نظر داد که چون هدف قانونگذار از پیش‌بینی این معافیت در دو متن قانونی دیگر، تفکیک میان مرتکب با حسن نیت و بدون حسن نیت و نیز فراهم آوردن امکان برخورداری جامعه از مصالح علمی و عقلایی احتمالی موجود در هرزه‌نگاری است، لذا باید این معافیت را به قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، نیز تسری داد. در غیر این صورت، کسانی که در امور سمعی و بصری فعالیت می‌نمایند، نمی‌توانند برای مصارف علمی، چنین آثاری را تهیه کنند؛ این در حالی است که بسیاری از این آثار که ممکن است دارای مصرف علمی یا عقلایی دیگر باشند، سمعی و بصری هستند.

۲-۲- مجازات

۲-۲-۱- مجازات هرزه‌نگاری

قانونگذار در بسیاری موارد، مجازات‌های نسبتاً سنگینی را برای هرزه‌نگاری در نظر گرفته است. این مجازات‌ها شامل حبس، جزای نقدی و شلاق با تعیین حداقل و حداکثر و در برخی موارد محرومیت از حقوق اجتماعی برای مدت معین است. قانونگذار حتی در برخی موارد این اختیار را به دادگاه داده است که عمل ارتكابی را از مصادیق افساد فی الارض تلقی کرده و مرتکب را به مجازات مفسد فی الارض (اعدام) محکوم نماید. صرف نظر از اینکه مفهوم افساد فی الارض و مجازات آن محل بحث و نزاع‌های فراوانی است و در اینجا مجال پرداختن به آن نمی‌باشد؛^۱ ذکر این نکته مفید است که شدیدترین مجازات‌ها در قبال هرزه‌نگاری و جلوه‌هایی از تالش قانونگذار برای مفسد فی الارض دانستن مرتکبان اینگونه جرایم در قانون نحوه‌ی مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۸۶ دیده می‌شود.

۱. محمد جعفر، حبیب زاده، محاربه در حقوق کیفری ایران، تهران، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، چاپ اول، ۱۳۷۹.

۳- هرزه‌نگاری اینترنتی

سالهاست که هرزه‌نگاری در برخی کشورها به صنعت رس‌می و قانونی پردرآمد تبدیل شده است. اما گردش مالی این صنعت در سال ۲۰۰۷، ۱۳ میلیون دلار تخمین زده می‌شد؛ اما در سال ۲۰۰۹ این رقم فقط درآمد فیلم‌های هرزه‌نگارانه‌ی تولید شده در آمریکا را شامل می‌شد. آمارها نشان می‌دهد در هر ثانیه سه هزار دلار در صنعت هرزه‌نگاری تلف می‌شود و در همین زمان ۲۸ هزار کاربر اینترنتی در حال استفاده از محتوای هرزه‌نگارانه هستند. هرزه‌نگاری اینترنتی پس از هرزه‌نگاری ویدئویی دومین بخش پردرآمد این صنعت است و چهار میلیون وب سایت (۱۲ درصد از کل اینترنت) و ۴۲۰ میلیون صفحه‌ی اینترنتی را شامل می‌شود. علاوه بر این بخشی از محتواهای هرزه‌نگارانه به صورت آماتوری تولید و ارائه می‌شود و جنبه‌ی غیراقتصادی، آن را خارج از آمارهای رس‌می قرار می‌دهد. به این ترتیب هرزه‌نگاری به یکی از پردرآمدترین و قدرتمندترین صناعت‌ها در دنیا تبدیل شده و بنگاه‌های اقتصادی زیادی در این عرصه فعالیت می‌کنند. این توان اقتصادی، مقابله با جریان گسترش هرزه‌نگاری را با دشواری‌هایی مواجه کرده است.

۱-۱-۳ مسئله‌ی اجتماعی: مصرف غیرمتعارف هرزه‌نگاری

گوگل، بزرگترین موتور جست و جوی دنیای اینترنت، سرویسی دارد با عنوان گوگل ساجست.^۱ این سرویس هنگام جستجو و با وارد کردن اولین حرف از یک کلمه، بر اساس بیشترین جستجوهای انجام گرفته، کلمات احتمالی مورد نظر کاربر را پیشنهاد می‌کند. کافی است تک حرف‌های فارسی را به عنوان اولین حرف یک کلمه در گوگل وارد کنیم تا ببینیم برای مثال بیشترین کلماتی که با حرف «د»، «ک» یا «س» به فارسی جستجو شده‌اند، چه کلماتی هستند. برای پی بردن به ترکیب کلمات بیشتر جستجو شده به زبان فارسی، ۳۲ حرف الفبا به صورت تک حرف در موتور جستجوی گوگل

1. Google Suggest

۱۲۲.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

وارد شده و پیشنهادهای گوگل برای هر حرف یادداشت شد. با توجه به مشترک بودن الفبای فارسی و عربی، پس از جدا کردن کلمات عربی، در نهایت ۱۳۵ کلمه‌ی فارسی باقی ماند. (نتایج پیشنهادهای جستجوی گوگل در روز سوم آذر ۱۳۸۸ بررسی شد) از این تعداد، ۵۲ مورد کلماتی بودند که اغلب برای یافتن محتوای هرزه‌نگارانه استفاده می‌شوند. به عبارتی بیش از یک سوم کلماتی که به فارسی بیشترین جستجوی اینترنتی در مورد آن‌ها صورت گرفته، کلمات هرزه‌نگارانه محسوب می‌شوند که رقم چشمگیری محسوب می‌شود. این نتایج در حالی به دست آمده که کلماتی که برای یافتن محتوای هرزه‌نگارانه به کار می‌روند، اغلب در ایران فیلتر هستند و در حالت عادی و بدون استفاده از فیلترشکن امکان جستجوی آن‌ها وجود ندارد. همچنین چند سال پیش آماری اعلام شد که در جستجوی کلمه‌ی سکس به زبان انگلیسی (**sex**) ایران در بین ده کشور اول دنیا قرار داد. اهمیت مسئله از آنجا بیشتر می‌شود که بنابر آمارهای گوگل ترندز جستجوی اینترنتی کلمه‌ی سکس و کلمات مشابه در شهرهای کوچک ایران با محدودیت‌های ارتباطی و اجتماعی، بیشتر از شهرهای بزرگ مثل تهران است. در نتیجه به نظر می‌رسد مصرف محتوای هرزه‌نگارانه در فضای مجازی مسئله‌ای در ابعاد ملی است.

علاوه بر آمار موتورهای جستجو، گزارشی که چندی پیش در زمینه‌ی طرح مقابله با سایت‌های هرزه‌نگارانه‌ی فارسی منتشر شد نیز نکات زیادی دارد. در گزارشی طرح گرداب آمده بود یکی از سایت‌های هرزه‌نگارانه‌ی ایرانی با وجود فیلتر بودن در ایران روزانه ۲۵ هزار نفر آی‌پی بازدید داشته است. در این گزارش آمده بود این شبکه حدود ۳۰۰ هزار عضو داشته و کلیپ‌های منتشر شده در آن حدود سه و نیم میلیون بار دانلود شده‌اند.

۲-۱-۳ تهدیدها و آسیب‌های فضای مجازی

فضای مجازی، همچون دیگر فناوری‌های پیشین در کنار همه‌ی فرصت‌هایی که در اختیار بشر قرار داده، با تهدیدها و آسیب‌هایی نیز همراه است. شناخت صحیح و اقدامات و پیشگیری‌های لازم، کنترل این آسیب‌ها را ممکن می‌کند. با تبدیل شدن اینترنت به عنوان جزئی از زندگی روزمره، راه برای ورود جنبه‌های تاریک این جدید به زندگی نیز باز شده است. به عبارتی هر فردی که در خانه، محل کار یا محل تحصیل از اینترنت استفاده می‌کند، باید آگاه باشد که در معرض انواع جرایم و انحرافات قرار دارد که فضای مجازی را آلوده کرده‌اند، همچنین سودجویان و شیادانی نیز در فضای مجازی وجود دارند که در صورت رعایت نکردن احتیاط‌های لازم، ممکن است امنیت کاربران را با خطر مواجه کنند.^۱ این خاصیت دو گانه‌ی فضای مجازی علوم اجتماعی را نیز در مطالعه‌ی این محیط جدید دچار چالش کرده است. فضای مجازی از سویی دسترس پذیری و حس اطمینان را تقویت می‌کند و از سوی دیگر، فرصت‌های جدیدی برای فریبکاری و بازنمایی‌های غلط ایجاد می‌کند. از این رو در مطالعات حوزه‌ی فضای مجازی، باید هر دو جنبه را مد نظر قرار داد و از هیچ کدام غافل نشد.

۳-۱-۳ هرزه‌نگاری کودکان به عنوان انحراف اجتماعی

انحراف اجتماعی را شیوه‌ی رفتار برخلاف وفاق و هنجارهای جامعه دانسته‌اند. این هنجارها در جوامع مختلف، متفاوت است، پس می‌توان گفت انحراف اجتماعی در ارتباط با زمان، مکان، فرهنگ‌ها، ایدئولوژی‌ها و گروه‌های اجتماعی متفاوت نسبی است.^۲ این نسبی بودن موجب می‌شود انحراف اجتماعی در ارتباط با قدرت تعریف شود. صاحبان قدرت در هر جامعه نقش تعیین کننده‌ای در تعریف مصادیق انحراف دارند، هر چند در انحراف دانستن برخی رفتارها در اغلب جوامع اتفاق نظر وجود دارد.

1. Bocij, Paul (2006) *The Dark Side of the Internet: Protecting Yourself and Your Family from Online Criminals*, London: Praeger.

۲. احمدی، حبیب. جامعه‌شناسی انحرافات، تهران، سمت، ۱۳۸۷، ص. ۴.

۱۲۴.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

برای انحرافات از جنبه‌های گوناگون تقسیم بندی‌هایی ارائه شده است. انحراف ممکن است آگاهانه یا ناآگاهانه یا مثبت یا منفی باشد. همچنین در تقسیم بندی ریشه‌های انحرافات علل جسمانی، روحی، عصبی و علل جامعه‌وی ذکر شده است.^۱ بنابر تقسیم بندی دیگری، انحراف می‌تواند از نوع نخستین و دومین یا فردی یا گروهی باشد.^۲

۳-۱-۴ کودکان و نوجوانان در اینترنت

خطرها و آسیب‌های اینترنت که همه‌ی کاربران در معرض آن قرار دارند، برای کودکان و نوجوانان خطری مضاعف محسوب می‌شود، چرا که شرایط سنی، امکان مواجهه‌ی درست با این خطر را برای آن مشکلتر می‌کند. قرار گرفتن در معرض محتوای هرزه‌نگارانه، تنها یکی از این خطرهایی است که فقط با آگاهی و هدایت والدین می‌توان آن را کنترل کرد. آموزش کودکان و نوجوانان، نظارت بر فعالیت‌های اینترنتی آن‌ها، استفاده از نرم افزارهای فیلترینگ خانگی، از جمله مهمترین راهکارهایی است که والدین می‌توانند برای مصون ماندن فرزندان‌شان به کار گیرند.^۳ خطرهایی را که کودکان و نوجوانان را در اینترنت تهدید می‌کنند، به پنج دسته تقسیم کرده‌اند: ماهیت سانسور نشده‌ی اینترنت و مشکلات نوجوانان در ارزیابی دقیق اطلاعاتی که با آن مواجه می‌شوند؛

خطرهای بالقوه‌ی ناشی از افشای جزئیات شخصی یا ترتیب ملاقات‌های شخصی با افرادی که به صورت آن لاین ملاقات کرده‌اند؛
تأثیرات منفی مواجهه با هرزه‌نگاری ناخواسته؛
وقوع و تأثیرات تحریکات جنسی؛

۱. داور، شیخاوندی، داور، جامعه‌شناسی انحرافات و مسائل جامعه‌ای، مشهد، نشر مرندیز، ۱۳۷۹، صص. ۳۹-۴۱.

۲. هدایت الله، ستوده، آسیب‌شناسی اجتماعی: جامعه‌شناسی انحرافات، تهران، آوای نور، ۱۳۸۶، صص. ۳۶-۳۷.

۳. بولن، پت و هاره، نیکی «اینترنت: تأثیرات آن روی سلامت رفتار» «دپارتمان روانشناسی دانشگاه اوکلند، منتشر شده در سایت شورای عالی انقلاب فرهنگی. ۲۰۰۰.

تأثیرات مواجهه با سایت‌ها یا منابع آزاردهنده و تهدید کننده

۲-۳ هرزه‌نگاری در ایران

آمار و ارقام نشان می‌دهد صنعت هرزه‌نگاری بخش چشمگیری از دنیای اینترنت را به خود اختصاص داده و اغلب کاربران اینترنتی هر یک به شکلی با آن مواجه شده‌اند. در ایران در نتایج اغلب تحقیقات و پژوهش‌ها درباره‌ی رفتار کاربران اینترنتی، به طور معمول کمتر نشانی از مصرف هرزه‌نگاری دیده می‌شود. اما مشاهدات غیر رسمی و مهمتر از آن گزارش‌های نتایج جستجوی کاربران ایرانی در سایت‌های موتور جستجو، بیانگر مصرف زیاد و تاحدی غیر متعارف هرزه‌نگاری اینترنتی در ایران است. اصلی‌ترین مشتریان این وب سایت‌ها و محصولات اینترنتی، نوجوانان هستند که در کنار کودکان بیشتر از دیگر رده‌های سنی در معرض آسیب‌های هرزه‌نگاری قرار دارند.

۳-۲-۱ توجه به نقش خانواده و گسترش سواد دیجیتالی

اندیشمندان علوم ارتباطات در دهه‌های اخیر مفهوم جدیدی با عنوان «سواد رسانه‌ای»^۱ را مطرح کرده‌اند. این مفهوم به لزوم توانمندسازی مخاطبان در برابر رسانه‌ها اشاره دارد. به عبارت دیگر، از طریق آموزش‌های رسانه‌ای، شهروندان باید از نحوه‌ی عملکرد رسانه‌ها آگاهی‌های لازم را کسب کنند تا در مواجهه با آن‌ها قدرت‌گزینش داشته باشند و بتوانند به طور غیر منفعلانه از محصولات و پیام‌های رسانه‌ای استفاده کنند.

سواد رسانه‌ای مفهومی عام است که مهارت‌های مختلفی را شامل می‌شود، از جمله سواد خواندن، سواد بصری، سواد رایانه‌ای و غیره. به عبارتی، سواد رسانه‌ای شامل مجموعه‌ای از چشم اندازهاست که مخاطبان به طور فعالانه برای در معرض رسانه‌ها قرار گرفتن از آن استفاده می‌کنند.^۲ هدف از سواد رسانه‌ای، منتقل کردن قدرت کنترل

1. Media literacy

۲. پاتر، جیمز «تعریف سواد رسانه‌ای»، ترجمه‌ی لیدا کاووسی، فصلنامه‌ی رسانه، سال هفدهم، شماره‌ی ۶۸: ۱۳۸۵، ص. ۱۷.

برنامه‌های رسانه‌ای به مردم است. سواد رسانه‌ای به افراد می‌آموزد که چگونه کنترل رسانه‌ها را به خود معطوف سازند. اهمیت سواد رسانه‌ای در برخی کشورها مورد توجه قرار گرفته و رسانه‌های جمعی برنامه‌هایی در این زمینه برای آموزش شهروندان تولید و پخش می‌کنند. در برخی کشورها نیز مطالبی در این مورد در محتوای درسی گنجانده می‌شود تا آموزش‌های لازم از دوران دانش‌آموزی به شهروندان منتقل شود.^۱ بخشی این فرآیند شامل وارد کردن والدین دانش‌آموزان و خانواده‌ها در جریان آموزش است. برای مثال در برخی کشورها طرح‌های مربوط به سواد رسانه‌ای بر محیط خانه و تعامل میان اعضای خانواده به عنوان بافت زنده‌ی چگونگی مصرف رسانه‌های جمعی تمرکز دارند. به عبارت دیگر، از طریق کارگاه‌های آموزشی، موارد لازم به والدین تدریس می‌شود تا آن‌ها نکات لازم را به فرزندانشان منتقل کنند.

۲-۲-۳ کنترل بر فناوری‌های جدید

فناوری‌ها به ویژه فناوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی، استاندارد کردن یا به عبارت دیگر تحمیل هنجارهای خود بر محیط است. اما فناوری‌ها همان‌طور که بر زمینه‌ای که وارد آن می‌شوند اثر می‌گذارند، به طور متقابل از محیطی که به آن وارد شده‌اند نیز تأثیر می‌پذیرند. عواملی همچون قوانین و مقررات، باورهای دینی و فرهنگی، امکانات مالی و اقتصادی و غیره می‌توانند طوری در کنار هم قرار گیرند و به کار گرفته شوند که بر فناوری جدید اثر بگذارند و هنجارهای آن (را خنثی) و ارزش‌های محیط را بدان تحمیل کنند.

به نظر دریفوس^۲ ماهیت فناوری این است که همه چیز را به راحتی در دسترس قرار می‌دهد و از این رو اینترنت را که نقطه‌ی نهایی این گرایش است، ابزاری فناوری

۱. ای. براون، جیمز «رویکردهای سواد رسانه‌ای»، ترجمه‌ی پیروز ایزدی، فصلنامه‌ی رسانه، سال هفدهم، شماره‌ی ۶۸: ۱۳۸۵، ص. ۵۷.

۲. ال. دریفوس، هیوبرت، درباره‌ی اینترنت، ترجمه‌ی علی فارسی نژاد، تهران، نشر ساقی، ۱۳۸۳، ص.

در نظر می‌گیرد. تکنولوژی اینترنت نیز مانند دیگر فناوری‌ها هنجارها و ارزش‌های خاصی دارد و نقش فزاینده‌ای در شکل دهی به فرهنگ ایفا می‌کند.^۱ اینترنت همچون دیگر فناوری‌های جدید علاوه بر خاصیت تأثیرگذاری، ویژگی تأثیرپذیری نیز دارد و می‌تواند از محیطی که وارد آن شده است، تأثیر پذیرد و به کنترل جوامع مصرف‌کننده‌ی آن درآید. اما تنها جوامعی می‌توانند به منظور کنترل فناوری‌های جدید عوامل مختلف را به درستی در کنار هم بسیج کنند که در آن‌ها آشنایی با علوم و فناوری‌های نو و همچنین مباحث نظری، فلسفی و اخلاقی در سطح بالایی قرار داشته باشد.^۲

۳-۲-۳ هرزه‌نگاری کودکان

در واقع جهانی شدن واکنش به پرونوگرافی که در بسیاری از اسناد بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته، چنانکه این واکنش در اسناد مختلف بین‌المللی و منطقه‌ای اسنادی همچون کنوانسیون بین‌المللی پیشگیری از انتشار و خرید و فروش نشریه‌های مخالف اخلاق مصوب ۱۹۳۳ و نیز کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ (در سطح گسترده‌تر) و میثاق حقوق کودک در اسلام جلوه نموده است.

تأثیر این جهانی شدن واکنش به پرونوگرافی را ابتدا در سال ۱۳۱۲ در اصلاح ماده ۲۱۳ مکرر قانون مجازات عمومی و بعد از انقلاب در قانون مجازات اسلامی و سپس در قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶/۱۰/۱۶ مشاهده نمود و بالاخره لایحه اصلاحی قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، مصوب ۲۵ آذرماه ۱۳۸۱ و لایحه جرایم رایانه‌ای، همه بیان‌گر این است که جهانی شدن این واکنش‌ها که خود ناشی از جهانی شدن این جرم و بزه‌کاران آن است، در حقوق کشور ما نیز موثر بوده است؛ در این مقاله می‌کوشیم تا

۱. کاستلز، مانوئل، عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (ظهور جامعه‌ی شبکه‌ای) جلد ۱، چاپ

پنجم، ترجمه‌ی احمد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران، طرح نو: ۱۳۸۵، ص. ۴۰۸.

۲. علی، پایا. فناوری‌های نو و فرهنگ، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۸۶، ص ۸۹.

ضمن بررسی مختصر موضوع با نقدهایی ظریف گامی در حد خود در این موضوع برداریم.

۳-۲-۴ نقش اینترنت در حریم خصوصی و پرونوگرافی کودکان

زندگی‌های روزمره ما با تعداد فزاینده‌ای از فناوری‌ها مواجهه است همچنین در هنگام مواجهه با پرسش‌های پیرامون جرم و انحراف و اجرای عدالت. شبکه اینترنت می‌تواند به عنوان مثال اولی و نماد ارتباط جهانی و همچنین به عنوان مجسمه‌ای از جهانی شدن سیال، مورد لحاظ قرار گیرد.

به طور فزاینده‌ای فعالیت‌های رسمی و غیررسمی ما با چنین فعالیت‌هایی شکل گرفته است. اینترنت تبدیل به سایتی برای مشترک کردن اغلب جنبه‌های خصوصی و شخصی زندگی مردم شده است که غالباً بدون رضایت اشخاص مربوطه می‌باشد. سیاست مداران و مشاهیر اسرارشان و جزئیات خودمانی زندگی شان را برای عموم آشکار شده در اینترنت می‌یابند.

روزنامه‌ها روزانه عناوین کمابیش جدی پیرامون هراس ترس‌های مربوط به اینترنت منتشر می‌کنند. عناوینی مانند تروریسم سایبری و کمین‌های اینترنتی و ارضاء جنسی و بچه بازی روزنامه‌ها روزانه عناوین کمابیش جدی پیرامون هراس ترس‌های مربوط به اینترنت منتشر می‌کنند. عناوینی مانند تروریسم سایبری و کمین‌های اینترنتی و ارضاء جنسی و بچه بازی.

همه ما برخی از تغییرات و چالش‌های این تحولات پدید آمده برای درک ما نسبت به جرم و کنترل جرم و به طور کلی تر اثر آن‌ها بر طبیعت و جامعه ما و مشاهده خود و دیگران ملاحظه نموده‌ایم.

در واقع هر چند تکنولوژی‌ها به عنوان مهمترین نماینده تغییرات اجتماعی مورد توجه طولانی قرار داشته‌اند، از اختراع چاپ و خط راه آهن گرفته تا اتومبیل و تلویزیون؛ تغییرات فنی اثر ناگواری بر رفتار اجتماعی نیز داشته‌اند و در دهه‌های اخیر رشد اطلاعات و ارتباطات فناوری به طور عمده راه‌های هدایت زندگی مان را شکل

داده است. همچنین طرح نهادهای جامعه موجب تولید و گسترش دانش ما گردیده است. ما شاهد رشد سریع این تکنولوژی در همه عرصه‌های زندگی روزمره خودمان هستیم. این تکنولوژی‌های اشاره شده در قالب کارکردهای دنیای کنونی میان همسران، کودکان همچنین پرداخت کردن هزینه‌ها، و نیز در به دست آوردن جایگاه‌های کار و استراحت و رزرو اتاق‌های هتل و بلیط‌های سینما جا افتاده است. تاثیر این جهانی شدن واکنش به پرونوگرافی را ابتدا در سال ۱۳۱۲ در اصلاح ماده ۲۱۳ مکرر قانون مجازات عمومی و بعد از انقلاب در قانون مجازات اسلامی و سپس در قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶/۱۰/۱۶ مشاهده نمود و بالاخره لایحه اصلاحی قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، مصوب ۲۵ آذرماه ۱۳۸۱ و لایحه جرایم رایانه‌ای.

۴- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

براساس مطالعات جرم‌شناختی، جامعه‌شناختی و روان‌شناختی و حتی پزشکی، در مجموع بنابر نتایج بررسی‌های آسیب‌شناختی، هرزه‌نگاری کودکان دارای آثار سوء و پیامدهای مخرب بیشمار برای کودک، فرد بزه‌کار و جامعه بوده و لذا نمی‌توان به سادگی از کنار آن گذشت و به بهانه‌ی بهره‌مندی از فواید ناچیز و مزایای احتمالی آن، هیچ تدبیری را در جهت پیشگیری و مقابله با آن بکار نگرفت بویژه اینکه پیامدهای مخرب هرزه‌نگاری پیش از همه تربیت کودکان، رابطه‌ی زناشویی و رفتار جنسی زوجین را تحت تاثیر قرار داده و سبب از هم پاشیدگی بنیان خانواده‌ها می‌شود. اینترنت در کنار تمام خدمات مفید و کاربردی که برای شهروندان ارائه کرده و به راحت‌تر شدن زندگی روزمره منجر شده، با برخی تهدیدها و آسیب‌ها نیز همراه بوده است. استفاده از هرزه‌نگاری اینترنتی توسط کودکان و نوجوانان، از جمله آسیب‌های فضای مجازی است. استفاده از این محتوای هرزه‌نگارانه تأثیرات روانی و اجتماعی منفی جبران‌ناپذیری بر کودکان و نوجوانان دارد و باید برای مقابله با آن تدابیر لازم

۱۳۰.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

اندیشیده شود. برای مقابله با این معضل، تنها تکیه بر اقدامات دولتی از جمله فیلترینگ‌های سراسری به هیچ وجه کافی نیست و نهادهای غیر دولتی نیز باید وارد عرصه شوند.

عدم کنترل و نظارت خانواده‌ها بر استفاده‌ی فرزندان‌شان از اینترنت، از جمله دلایل اصلی مصرف محتوای هرزه‌نگارانه توسط کودکان و نوجوانان است. نبود نظارت کافی از جانب والدین، اغلب ناشی از کم‌اطلاعی آن‌ها از ویژگی‌های فناوری‌های جدید ارتباطی است. این معضل در سطح جهانی مطرح است و کاربران اینترنتی اغلب کشورهای جهان و از جمله ایران با آن مواجه‌اند. از جمله راهکارهای مقابله با این معضل، آموزش مهارت‌های استفاده و به‌کارگیری رسانه‌های جدید به‌همه‌ی شهروندان به‌ویژه والدین است. این آموزش‌ها در قالب بحث‌گسترش «سواد دیجیتالی» که بخشی از «سواد رسانه‌ای» است، مورد توجه قرار گرفته است. بر همین اساس اقدامات زیر برای کمک به نظارت بهتر خانواده بر فعالیت‌های اینترنتی کودکان و نوجوانان پیشنهاد می‌شود:

- ۱- استفاده از نرم افزارهای فیلترینگ خانگی
- ۲- تهیه‌ی محتوای آموزشی و پخش آن از طریق رسانه‌ها
- ۳- برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی

منابع

الف: فارسی

۱. احمدی، حبیب، جامعه‌شناسی انحرافات، تهران، سمت. ۱۳۸۷.
۲. ال. دریفوس، هیوبرت، درباره‌ی اینترنت، ترجمه‌ی علی فارسی نژاد، تهران، نشر ساقی. ۱۳۸۳.
۳. ای. براون، جیمز. «رویکردهای سواد رسانه‌ای»، ترجمه‌ی پیروز ایزدی، فصلنامه‌ی رسانه، سال هفدهم، شماره‌ی ۶۸.
۴. بی، ارل، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، جلد ۲، ترجمه‌ی فاضل، تهران، سمت. ۱۳۸۴.
۵. بولن، پت وهاره، نیکی (۲۰۰۰). «اینترنت: تأثیرات آن روی سلامت رفتار» «دپارتمان روانشناسی دانشگاه اوکلند، منتشر شده در سایت شورای عالی انقلاب فرهنگی، آدرس اینترنتی:
<http://www.iranculture.org/pdf/research/internet/73.pdf>
۶. پاتر، جیمز «تعریف سواد رسانه‌ای»، ترجمه‌ی لیدا کاووسی، فصلنامه‌ی رسانه، سال هفدهم، شماره‌ی ۶۸. ۱۳۸۵.
۷. پایا، علی، فناوری‌های نو و فرهنگ، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات. ۱۳۸۶.
۸. حبیب زاده، محمدجعفر، محاربه در حقوق کیفری ایران، تهران، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، چاپ اول، ۱۳۷۹.
۹. شکری، رضا؛ سیروس، قادر، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی، تهران، نشر مهاجر، چاپ چهارم، ۱۳۸۴.
۱۰. خانی جزنی، جمال، اخلاق و فناوری اطلاعات، تهران، مرکز تحقیقات مخابرات. ۱۳۸۵.

۱۳۲.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

۱۱. دوران، بهزاد «اینترنت و هراس‌های اخلاقی آن در ایران»، در مجموعه‌ی مقالات فرهنگ، فناوری اطلاعات و ارتباطات، تهران، انتشارات مؤسسه‌ی تحقیقات و توسعه‌ی علوم انسانی، ۱۳۸۶

۱۲. دی. ویمر، راجر و آر. دومینیک، جوزف تحقیق در رسانه‌های جمعی، تهران، سروش، ۱۳۸۴.

۱۳. سولر، جان (۲۰۰۵). «نوجوانان در فضای مجازی: خوب، بد، زشت»، منتشر شده در سایت شورای عالی انقلاب فرهنگی، آدرس اینترنتی:

<http://www.iranculture.org/pdf/reseach/internet/3/60.pdf>

۱۴. ستوده، هدایت الله، آسیب شناسی اجتماعی: جامعه شناسی انحرافات، تهران، آوای نور، ۱۳۸۶.

۱۵. صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) در ایران، پیمان‌نامه حقوق کودک (به انضمام دو پروتکل اختیاری)، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۶

۱۶. شکرخواه، یونس؛ فضای مجازی، تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۹۰

۱۷. شیخاوندی، داور جامعه‌شناسی انحرافات و مسائل جامعه‌ای، مشهد، نشر مرندیز، ۱۳۷۹.

۱۸- عبداللهیان، حمید «نوع شناسی و بازتعریف آسیب‌های اینترنتی و تغییرات هویتی در ایران، فصلنامه‌ی انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال اول، شماره‌های ۲ و ۳، ۱۳۸۴

۱۹. کاستلز، مانوئل عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (ظهور جامعه‌ی شبکه‌ای) جلد ۱، چاپ پنجم، ترجمه‌ی احمد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران، طرح نو، ۱۳۸۵.

۱۳۳.....بررسی حقوق جرم‌شناسی هرزه‌نگاری جنسی کودکان

۲۰. کارن، ای. سوئترز «تجارب کودکان در اینترنت»، ترجمه‌ی زهرا بتولی، نما: مجله‌ی الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره‌ی پنجم، شماره‌ی چهارم. آدرس اینترنتی:

3 http://www.irandoc.ac.ir/Data/E J/vo15/batoli abs.htm.۱۳۸۵

۲۱. کوثری، مسعود اینترنت و آسیب‌های اجتماعی، تهران: سلمان. ۱۳۸۷.
۲۲. معاونت آموزش قوه‌ی قضاییه، رویه قضایی ایران در ارتباط با دادگاه‌های عمومی جزایی، جلد دوازدهم، تهران، نشر جنگل، چاپ اول، ۱۳۸۷.
۲۳. میرمحمدصادقی، حسین، جرایم علیه‌اش خاص، تهران، نشر میزان، چاپ دوم، ۱۳۸۷.

۲۴. ولیدی، محمدصالح، حقوق جزای اختصاصی (جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی و حقوق و تکالیف خانوادگی)، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، ۱۳۸۳.
۲۵. لاسر، مارک «هرزه‌نگاری در اینترنت»، منتشر شده در سایت شورای عالی انقلاب فرهنگی، آدرس اینترنتی:

http://www.iranculture.org/pdf/reserch/internetl/30.pdf.
۲۰۰۲

۲۶. لوزیک، دانیلین نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی، ترجمه‌ی سعید معیدفر، تهران، امیرکبیر. ۱۳۸۳

۲۷. واترز، استفان اینترنت و پیامدهای اجتماعی آن، ترجمه‌ی مریم مشایخ، تهران، شرکت سهامی کتاب‌های جیبی. ۱۳۸۶

۲۸. ون زونن، لیزبت «رویکردهای فمینیستی به رسانه‌ها»، ترجمه‌ی محمدرضا حسن زاده و حسن رئیس زاده، فصلنامه‌ی رسانه، سال پانزدهم، شماره‌ی ۵۷، ۱۳۸۳

29. Bocij, Paul (2006) *The Dark Side of the Internet: Protecting Yourself and Your Family from Online Criminals*, London: Praeger.

۱۳۴.....تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال دهم، شماره سی و هشتم، زمستان ۱۳۹۶

30. Deibert, Ronald. Palfrey, John, Rohozinski, Rafal & Zittrain, Jonathan (2008) Access Denied: The Practice and Policy of Global Internet Filtering, London: The MIT Press.

31. Dressler, Joshua (Editor in Chief), Encyclopedia of Crime & Justice , USA, Macmillan, V. 3, 2002.

32. Herring, Jonathan, Criminal Law Statutes, London, Routledge, 2011.

33. Linz, Daniel, “Pornography, Effects of Exposure to.”, Ency -clopedia of Psychology and Law , SAGE Publications, 2007.

34. Lovell, Jarret S, “Obscenity And Pornography.” Encyclopedia of Crime and Punishment , SAGE Publications, 2002.

35. Suarez, Alicia E., “Pornography” Encyclopedia of Social Prob -lems , SAGE Publications, 2008.